

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การมัธยมศึกษา เป็นการศึกษาระดับกลางระหว่างประถมศึกษา และอุดมศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษา เป็นสถาบันที่ให้บริการสังคมในด้านเป็นสถาบันฝึกอบรมทั้งวิชาสามัญแก่ผู้ที่มีความสามารถศึกษาต่อในระดับสูงต่อไป และฝึกอบรมวิชาชีพสำหรับผู้ต้องการออกไปประกอบอาชีพตามอัธยาศัยของตน โดยให้บริการมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันและตลอดไปในอนาคต โดยมีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนมีความรู้ทั้งวิชาการ และวิชาชีพที่เหมาะสมกับวัย ความต้องการ ความสนใจ และความถนัด เพื่อให้แต่ละบุคคลเข้าใจและรู้จักเลือกอาชีพที่เป็นประโยชน์แก่ตนเอง และสังคม (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2526)

โรงเรียนมัธยมศึกษาได้มีการพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพมาตลอด แต่อย่างไรก็ตาม การพัฒนาดังกล่าว ก็ยังคงอยู่ภายใต้ภาวะความขาดแคลนทั้งในด้านงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ อาคารสถานที่ และบุคลากร เพราะในอดีตกาลภาวะทางการคมนาคม สังคม เศรษฐกิจ และการเมืองของไทยยังไม่พัฒนาการเท่าเทียมกับอารยะประเทศ ยังคงต้องอาศัยและพึ่งพาความช่วยเหลือจากต่างประเทศ อย่างไรก็ตาม โรงเรียนมัศึกษาก็ได้รับความช่วยเหลือจากนานาประเทศ โดยได้จัดให้มีโครงการพัฒนาการมัธยมศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ เช่น โครงการโรงเรียนมัธยมแบบประสม (คมส.) ในปี พ.ศ. 2510 - 2514 เป็นโครงการเงินกู้เพื่อพัฒนาการมัธยมศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ โดยปรับปรุงโรงเรียนมัธยมศึกษาทั่วราชอาณาจักร 20 โรงเรียน โครงการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อปรับปรุงคุณภาพทางการให้สูงขึ้น ส่งเสริมให้นักเรียนเจริญเติบโตตามความสามารถ ความสนใจและความถนัดตามธรรมชาติของแต่ละบุคคลให้มากที่สุด วางพื้นฐานอาชีพให้แก่เด็กได้ยึดถือเป็นหลักสำหรับประกอบอาชีพ เพื่อสร้าง

กำลังคนให้ตรงกับแผนพัฒนาการศึกษา และเศรษฐกิจของประเทศ (มหาวิทยาลัยสุโขทัย
 ธรรมมาธิราช, 2514)

ต่อมาในปี พ.ศ. 2523 - 2527 กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ได้ดำเนินการ
 การพัฒนาโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นระดับอำเภอและตำบล จำนวน 42 โรงเรียน ที่กระจายอยู่
 ตามภาคต่าง ๆ ของประเทศ โดยได้รับเงินยืมจากธนาคารโลกสมทบกับงบประมาณแผ่นดิน
 เป็นงบลงทุนตามโครงการโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท (มพช.) กลุ่ม 1 ในปี พ.ศ.
 2526 - 2530 ได้พัฒนาโรงเรียนมัธยมศึกษาในโครงการ มพช. กลุ่ม 2 จำนวนทั้งสิ้น
 480 โรงเรียน โครงการ มพช. 2 ได้รับการพัฒนาในรูปแบบการใช้จ่ายเงินกู้จากธนาคารโลกสมทบ
 กับเงินงบประมาณแผ่นดินเป็นค่าลงทุนเช่นเดียวกับโครงการ มพช. 1 (กรมสามัญศึกษา,
 2531)

จากการพัฒนาโรงเรียนมัธยมศึกษาจากอดีตจนถึงปัจจุบัน โรงเรียนมัธยมศึกษาได้
 รับการพัฒนาและปรับปรุงในทุก ๆ ด้าน ทั้งนี้โดยมุ่งพัฒนาตัวผู้เรียนเป็นสำคัญ สำหรับการ
 พัฒนาชนบทไทยนั้น โรงเรียนมัธยมศึกษาทั้งหลายในอดีตยังมีบทบาทไม่ชัดเจน แต่ที่ชัดเจนที่สุด
 ก็คือ โรงเรียนในโครงการมัธยมเพื่อพัฒนาชนบทนั่นเอง เพราะหน้าที่หลักของโรงเรียนมัธยม
 เพื่อพัฒนาชนบท (มพช.) มี 3 ประการ คือ

1. สอนนักเรียน
2. สอนประชาชน
3. บริการชุมชน

ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่า การศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นให้การศึกษาทั่วไป อันเป็นพื้น
 ฐานเพื่อเตรียมการเข้าสู่การประกอบสัมมาชีพตามความสามารถและความถนัด และเตรียม
 การศึกษาพื้นฐานเพื่อการศึกษาต่อ ส่วนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมุ่งเน้นประสบการณ์ เพื่อให้
 เกิดความรู้ความชำนาญที่สามารถนำไปประกอบอาชีพจริงได้ หรือเพื่อศึกษาเพิ่มเติม หรือเป็น
 พื้นฐานสำหรับศึกษาระดับสูงขึ้น นอกจากนี้ยังส่งเสริมผู้เรียนให้มีความมั่งคั่งทางสติปัญญา
 มีความสำนึกในคุณค่าศิลปวัฒนธรรม จริยธรรม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ขณะเดียวกัน
 แนวคิดในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในสังคม ทำให้โรงเรียนมัธยมศึกษา

เปิดประตูการศึกษากว้างต่อชุมชน หรือส่วนรวมสูงขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้การศึกษามีความหมายต่อชีวิตและสังคมมากขึ้น

อย่างไรก็ตามโรงเรียนมัธยมศึกษาเพื่อพัฒนาชนบทได้กระจายไปยังภูมิภาคในชนบทไทยทั้งในระดับอำเภอและตำบล จึงสามารถที่จะบริการประชาชนในชนบทได้อย่างกว้างขวาง ถึงแม้ว่าศักยภาพของโรงเรียนมัธยมศึกษาจะมีน้อย แต่ก็สามารถที่จะประสานงานการพัฒนาชนบททั้งในด้านการศึกษา ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม สังคม เศรษฐกิจ และการเมืองกับหน่วยงานของรัฐทั้งหลาย อันได้แก่ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงอุตสาหกรรม และกระทรวงพาณิชย์ ได้อย่างประสมกลมกลืน ด้วยจุดมุ่งหมายที่สำคัญยิ่ง คือ ยกกระดับความเป็นอยู่โดยเฉพาะคุณภาพชีวิตของคนในชนบทให้ดีขึ้น ตอบสนองคุณภาพชีวิตตามหลักความจำเป็นพื้นฐาน 8 ประการ ได้แก่

1. อาหารดี
2. มีบ้านอาศัย
3. ศึกษาอ่านามัยถ้วนทั่ว
4. ครอบครัวยุติธรรม
5. ได้ผลผลิตสูง
6. ไม่มีลูกมาก
7. อายกร่วมพัฒนา
8. พาสู่คุณธรรม

(กรมสามัญศึกษา, 2532)

ทั้งนี้ เพื่อเป็นการสืบเนื่องของโครงการมัธยมศึกษาเพื่อพัฒนาชนบท (มพช.)

กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ จึงได้ร่วมมือกับกรมการศึกษานอกโรงเรียน จัดทำโครงการมัธยมศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม (มพชส.) ขึ้น ในปี พ.ศ. 2532-2534 มีโรงเรียนในโครงการทั้งสิ้น 750 โรงเรียน โดยจุดประสงค์เพื่อให้สถานศึกษาในท้องถิ่นได้เอื้อบริการทางการศึกษาแก่ประชาชนให้กว้างขวางยิ่งขึ้น เนื่องจากประชากรของประเทศบางส่วน โดยเฉพาะในชนบทขาดโอกาสที่จะได้รับประโยชน์ทางการศึกษาจากสถานศึกษาในท้องถิ่น

หรือขาดโอกาสทางการศึกษา เพื่อพัฒนาปรับปรุงคุณภาพชีวิต หรือเพื่อการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง วิถีความเป็นอยู่ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี แม้ว่าสถานศึกษาของรัฐจะได้ดำเนินการในบทบาทและหน้าที่ในการให้การศึกษ และบริการแก่ประชาชน นอกเหนือจากบทบาทหน้าที่ในการสอนและอบรมนักเรียนอยู่แล้วก็ตาม ก็ยังเห็นว่าบทบาทหน้าที่ดังกล่าว มิได้กระทำอย่างกว้างขวางครอบคลุมจนสามารถจะใช้ทรัพยากรทางการศึกษา ทั้งของรัฐบาลและเอกชนได้อย่างสูงสุด

บทบาทในการพัฒนาของโรงเรียนมัธยมศึกษาในการพัฒนาชนบทในปัจจุบัน คือการพัฒนาคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชนบทที่อยู่ห่างไกลและอยู่ในถิ่นทุรกันดาร โดยมีความมุ่งหมายที่จะสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนเพื่อความเข้าใจอันดีต่อกัน เข้าใจปัญหาสภาพที่แท้จริง เพื่อร่วมมือร่วมคิดหาแนวทางที่จะปรับปรุงคุณภาพชีวิตของคนในปัจจุบันให้ดีขึ้นให้จงได้ โดยคำนึงถึงประชากรในท้องถิ่นว่ามีสภาพแท้จริงอย่างไร และช่วยพัฒนาเพื่อสร้างสรรคชีวิตความเป็นอยู่ของเขาให้อยู่ได้ในท้องถิ่นของเขาเพื่อแก้ปัญหาที่ถูกต้อง มิใช่เน้นความเจริญต่าง ๆ ทุ่มเทลงไป ทำให้สังคมชนบทเปลี่ยนสภาพความเป็นสังคมเมือง ยังพัฒนาความยากจนก็จะทับทวีมีแต่หนี้สิน เพราะกลายสภาพจากผู้ผลิตไปเป็นผู้บริโภค เข้ากับคำกล่าวที่ว่า "รสนิยมสูง รายได้ต่ำ" ซึ่งจะส่งผลให้เยาวชนทั้งถิ่นฐานบ้านช่องไปรับจ้างในเมืองตามโรงงานอุตสาหกรรม การดำเนินการพัฒนาชนบทจึงต้องใช้ความละเอียดอ่อน โดยเฉพาะในด้านการสร้างค่านิยมและแนวคิดที่จะให้ประชาชนรักถิ่น และการเปลี่ยนแปลงสภาพความเป็นอยู่ที่ยากจนขั้นขั้นไปสู่ความพออยู่พอกิน มีกินมีใช้ตามอัตภาพ สอดคล้องกับหลักความจำเป็นพื้นฐาน 8 ประการ นั่นคือ ความมุ่งหวังที่สำคัญยิ่ง ของรัฐและโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งอภิศักกรมสามัญศึกษา นายโกวิท วรพิพัฒน์ ได้กำหนดทิศทางการจัดการศึกษาของกรมสามัญศึกษาในเรื่องชุมชนไว้ว่า "กรมสามัญศึกษาเชื่อว่าโรงเรียนที่ดีต้องไม่แปลกแยกจากชุมชน ฉะนั้นโรงเรียนจึงต้องมีส่วนร่วมในการพัฒนา ร่วมคิด และ/หรือร่วมแก้ปัญหาของชุมชน ฉะนั้นโรงเรียนควรจะใช้ทรัพยากรของชุมชน การเรียนการสอนหลายเรื่องควรใช้ชุมชนเป็นห้องเรียน และในหลายกรณีควรเชิญผู้รู้ในเรื่องต่าง ๆ ของชุมชนให้ความรู้แก่นักเรียน และร่วมในการพัฒนาการเรียนการสอนของโรงเรียนด้วย" (กรมสามัญศึกษา, 2531)

ทุกคนคงต้องการเห็นบรรยากาศระหว่างโรงเรียนกับชุมชนที่เอื้อต่อกัน มีความผูกพันกันอย่างลึกซึ้งพึ่งพาอาศัยกัน ภาพของชาวบ้านที่เข้ามารอน้ำในโรงเรียน หาบกลับบ้าน จับกลุ่มคุยกันใกล้ก้อนน้ำระหว่างรอ ภาพของครูที่เดินทักทายผู้ปกครองนักเรียนตามหมู่บ้าน ภาพผู้เฒ่าผู้แก่ ตลอดจนหนุ่มสาวที่นั่งอ่านหนังสือพิมพ์ นิตยสารต่าง ๆ ณ ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านที่โรงเรียนสร้างให้ และภาพของชาวบ้านที่นั่งเรียนวิชาชีพพระยาสี้อยู่ในโรงเรียน ล้วนเป็นภาพที่ประทับใจที่สะท้อนให้เห็นความผูกพัน ความช่วยเหลือเกื้อกูลกันระหว่างหน่วยงานของรัฐและชาวบ้าน เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีกว่า และนั่นคือภาพที่ปรากฏขึ้นในชุมชนเล็ก ๆ ของประเทศ เมื่อรวมชุมชนเล็ก ๆ เหล่านี้เข้าด้วยกันเป็นชุมชนใหญ่ ก็คือประเทศชาติของเรา นั่นเอง

ปัญหาสำคัญปัญหาหนึ่งของการพัฒนาชนบท คือ ความไม่รู้ของประชาชน ในปัญหาพื้นฐานของตนเอง จึงทำให้ไม่สามารถปรับปรุงความเป็นอยู่ของตนได้ และตกเป็นฝ่ายคอยรับผลการพัฒนาที่รัฐบาลหยิบยื่นให้ตลอดมา ดังนั้น การชี้แนะและการกระตุ้นของผู้นำให้ประชาชนมีส่วนร่วมและเข้าใจแนวทางพัฒนาอย่างถูกต้อง ก็จะทำให้การพัฒนาชนบทเกิดผลต่อเนื่องและถาวรอย่างแท้จริง ผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชนในท้องถิ่นมากที่สุด เป็นบุคคลที่ประชาชนในท้องถิ่นหวังพึ่งพาอาศัยในกิจการทั่ว ๆ ไป ผู้บริหารจึงต้องมึบทบาทสำคัญทั้งในและนอกโรงเรียน ต้องมีความรอบรู้ ฐานะของโรงเรียน งานของชุมชน มีค่านิยมและคุณธรรมที่ดีงาม มีบุคลิกลักษณะดีเป็นที่เลื่อมใส การบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียน จึงมีผลต่อคุณภาพของนักเรียน การสอนของครูและกิจการอื่น ๆ

ภิญโญ สาธร (2523) ได้เขียนเน้นให้เห็นถึงความสำคัญของผู้บริหารโรงเรียนไว้ว่า

"โรงเรียนเป็นระบบสังคมนะหนึ่ง อาคารเรียน หลักสูตร แบบเรียน อุปกรณ์ในการเรียนการสอนจะดีอย่างไรก็ตาม จะไร้ความหมายถ้าคนใช้สิ่งเหล่านั้นไม่มีความสามารถพอ ไม่มีความตั้งใจหรือพอใจจะใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด รวมความว่า ความเจริญในวงการศึกษานั้นอยู่กับบุคคลหลายฝ่าย แต่ที่สำคัญที่สุด คือ ผู้บริหารการศึกษากับครู"

โรงเรียนมัธยมศึกษา ผู้บริหารโรงเรียนมีความสำคัญต่อโรงเรียนมาก เพราะเป็นผู้ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้ควบคุม ดูแล บังคับบัญชา รับผิดชอบกิจการต่าง ๆ ภายในโรงเรียนให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา ไม่ว่าจะเป็น วัสดุ ครุภัณฑ์ทุกชิ้น เงินทุกบาททุกสตางค์ บุคลากรทุกคน ตลอดจนการใช้เวลาในการเรียนการสอนทุกชั่วโมงย่อมอยู่ในความรับผิดชอบของผู้บริหารโดยตรงทั้งสิ้น ดังนั้น โรงเรียนจะเจริญขึ้นหรือทรุดอยู่ หรือทรุดลงย่อมขึ้นอยู่กับผู้บริหารโรงเรียน ในฐานะที่เป็นผู้นำทางการศึกษาในสถานศึกษาเป็นสำคัญ

ดังที่สมพงษ์ เกษมสิน (2523) กล่าวว่า "ภาวะผู้นำเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการบริหารงาน เพราะผู้นำเป็นจุดจูงประทีปขององค์การ เป็นตัวแทนขององค์การ เป็นจุดรวมแห่งพลังร่วมของบุคคลในองค์การ ดังนั้น ผู้นำจะเป็นเสมือนหลักชัยในการดำเนินงาน โดยเฉพาะผู้บังคับบัญชาและตัวผลงานในส่วนรวม ความสามารถของผู้นำมีส่วนสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับคุณภาพและคุณค่าขององค์การ ที่จะสะท้อนให้เห็นประสิทธิภาพของการปฏิบัติงานในองค์การหรือหน่วยงานราชการนั้น ๆ เป็นอย่างดี นอกจากนี้ ผู้นำยังเป็นตัวอย่างในการปฏิบัติงานของผู้ใต้บังคับบัญชาและผู้ร่วมงานอีกด้วย โดยนัยนี้ภาวะผู้นำจึงมีความสำคัญแก่ผู้ร่วมงานต่อผู้ใต้บังคับบัญชา ต่อสถาบัน และต่อความสำเร็จขององค์การ เป็นเอนกประการ"

การพัฒนาชนบทจะดำเนินการไปอย่างมีประสิทธิภาพเพียงไรนั้นย่อมขึ้นอยู่กับผู้บริหารโรงเรียนที่ต้องมีลักษณะของผู้นำ ทั้งในด้านบริหารการศึกษา และในฐานะนักปกครอง (ภิญโญ สาธร, 2519) เพราะถือว่าเป็นบุคคลสำคัญในการดำเนินงานและนำแผนปฏิบัติให้ได้ผลตรงตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของแผนงาน ทั้งยังจะต้องเป็นผู้มีบทบาทในการวางแผนระดับหน่วยงานอีกด้วย ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม (มพขส.) จึงมีความสำคัญต่อโรงเรียน ผู้ร่วมงาน ครูอาจารย์ บุคลากรทุกฝ่ายที่สัมพันธ์กับโรงเรียน และความสำเร็จตามเป้าหมาย เป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการบริหารงานต่าง ๆ ของกลุ่มผู้บริหารจึงเป็นหัวใจสำคัญต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการบริหารโรงเรียน โรงเรียนที่มีผู้บริหารที่ดี ถึงพร้อมด้วยคุณลักษณะภาวะผู้นำ และมีพฤติกรรมภาวะผู้นำที่ถูกต้องเหมาะสมกับสถานการณ์ย่อมเป็นเครื่องมือที่สำคัญยิ่งในการพัฒนาโรงเรียนให้เจริญก้าวหน้า บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้ได้

นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์ (2529) ได้กล่าวว่า "ภาวะผู้นำเป็นองค์ประกอบอีกประการหนึ่ง ที่มีผลกระทบต่อการทำงานร่วมกันของบุคลากร ผู้นำ คือ ผู้ที่มีอิทธิพลต่อการทำงานของบุคลากรในหน่วยงาน จะต้องรักษาเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของหน่วยงาน อำนวยความสะดวกในการให้บุคลากรมีปฏิสัมพันธ์กัน และรักษาความสามัคคีกลมเกลียวของบุคลากรในหน่วยงาน ผู้นำจะเป็นผู้แนะ บังคับบัญชาและสื่อประสานงานให้คนเข้าใจในงาน วิธีการปฏิบัติงาน แสวงหาความร่วมมือ และตีความหมายบทบาทของแต่ละคนให้เข้าใจความสำเร็จของงานในหน่วยงาน ขึ้นอยู่กับความสามารถและรูปแบบของความเป็นผู้นำ การตัดสินใจของผู้นำมีอิทธิพลต่อการทำงานของบุคลากร การรู้จักจุดจุงใจกระตุ้นการทำงานของผู้นำ บังคับบัญชา เป็นเทคนิคอย่างหนึ่งของผู้นำ จะต้องศึกษาและเลือกใช้ให้เหมาะสมกับคน อย่าลืมว่าพฤติกรรมของผู้นำในการทำงานแต่ละชนิดมีความสำคัญและมีอิทธิพลอย่างยิ่งที่จะมีผลต่อการทำงานของเพื่อนร่วมงาน ดังนั้น ความศรัทธาและความเชื่อถือในตัวผู้นำจะเป็นผลให้บุคคลในหน่วยงานร่วมกันทำงานให้ได้ผลดี

เมื่อภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนมีความสำคัญ มีอิทธิพล และมีผลกระทบต่อบุคลากร และการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ของโรงเรียน การศึกษาแบบภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม (มพชส.) จึงเป็นเรื่องสำคัญและจำเป็น เพราะผลจากการศึกษาย่อมนำไปสู่การปรับปรุงพฤติกรรมของผู้บริหารโรงเรียน ให้เหมาะสมกับสภาพสังคม สิ่งแวดล้อม บทบาทหน้าที่ และเป็นประโยชน์ในการพัฒนาการศึกษาต่อไปในอนาคต อนึ่ง ผู้วิจัยเห็นว่า การศึกษาเฉพาะพื้นที่น่าจะได้ประโยชน์จากผลของการศึกษาเพื่อการปรับปรุงพฤติกรรมของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม ได้ชัดเจนกว่าที่จะศึกษาในแนวกว้างกว่านี้ เนื่องจากผู้นำทางการศึกษาเป็นผู้มีอิทธิพลต่อการศึกษาของท้องถิ่น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารและอาจารย์ เกี่ยวกับแบบภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม (มพชส.) สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 7
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารและอาจารย์ เกี่ยวกับแบบภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม (มพชส.) สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 7

สมมติฐานของการวิจัย

ความคิดเห็นของผู้บริหารและอาจารย์ เกี่ยวกับแบบภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม (มพชส.) สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 7 แตกต่างกัน

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษา แบบภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม (มพชส.) สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 7 โดยใช้ทฤษฎีพฤติกรรมทางสังคมขององค์การตามแนวคิดของ เกทเซลส์ และ กูบา (Jacob W. Getzels and E.G. Guba, 1968) ซึ่ง โรเบิร์ต พี โมเซอร์ (Robert P. Moser) ได้นำมาจำแนกแบบภาวะผู้นำออกเป็น 3 แบบ คือ

- 1.1 ผู้นำที่ยึดสถาบันเป็นหลัก (Nomothetic Leadership style)
- 1.2 ผู้นำที่ยึดบุคคลเป็นหลัก (Idiographic Leadership style)
- 1.3 ผู้นำที่ยึดการประสานประโยชน์เป็นหลัก (Transactional Leadership style)

2. การวิจัยครั้งนี้ จะยึดถือเอาความคิดเห็นของผู้บริหารและอาจารย์ ที่มีต่อผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม (มพชส.) สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 7 เท่านั้น

ข้อจำกัดของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้ จะพิจารณาแต่เพียงโรงเรียนมัธยมศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม (มพชส.) สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 7 เท่านั้น
2. แบบภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนจะพิจารณาตามความคิดเห็นของผู้บริหารและอาจารย์ที่ประเมินได้จากแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเท่านั้น โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างทางเพศ อายุ ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง และวุฒิทางการศึกษาของผู้บริหาร และอาจารย์

ค่านิยมที่ใช้ในการวิจัย

ภาวะผู้นำ หมายถึง สภาพการปฏิบัติของบุคคลที่มีอิทธิพลเหนือคนอื่น ๆ ในการปฏิบัติงานในทางที่ดี โดยมีกลุ่มช่วยกันร่วมกำหนดวัตถุประสงค์ของหน่วยงานขึ้น ผู้นำเป็นคนที่สามารถจูงใจให้บุคคลร่วมมือในการปฏิบัติงาน ได้รับความศรัทธาและความเชื่อถือจากผู้ร่วมงาน

แบบภาวะผู้นำในการวิจัยครั้งนี้ พิจารณาออกมาใน 3 แบบ คือ

1. ผู้นำที่ยึดสถาบันเป็นหลัก (The Nomothetic Leadership Style) ผู้นำประเภทนี้ยึดวัตถุประสงค์และเป้าหมาย ตลอดจนระเบียบข้อบังคับของสถาบันเป็นหลัก จนบางครั้งผู้ปฏิบัติงานจะต้องเสียสละเวลาความสุขส่วนตัวจนเกินไปเพื่อให้งานสำเร็จ โดยที่ตัวเองจะประสบกับความทุกข์ยากอย่างไรไม่คำนึงถึง ทำให้ผู้ร่วมงานเกิดความท้อแท้ และขวัญการปฏิบัติงานไม่มี งานอาจล้มเหลวได้
2. ผู้นำที่ยึดบุคคลเป็นหลัก (The Idiographic Leadership Style) ผู้นำประเภทนี้จะปล่อยปละละเลยกฎ ระเบียบ และเป้าหมาย เพียงแต่จะทำให้บุคคลที่ทำงาน

ด้วยสุขสบาย และตามใจจนทำให้งานล้มเหลวได้ ผู้ใต้บังคับบัญชาจะประพฤติอย่างไรก็ไม่ว่า เพราะเกรงใจและต้องการความเป็นมิตรอยู่เรื่อยไปโดยไม่คำนึงถึงงาน

3. ผู้นำที่ยึดการประสานประโยชน์เป็นหลัก (The Transactional Leadership Style) ผู้นำประเภทนี้มองการประสานประโยชน์ของสถาบันและของบุคคลเป็นหลัก โดยพยายามให้บุคลากรทำงานให้บรรลุเป้าหมาย ในเวลาเดียวกันก็มีสิ่งตอบแทนบ้างตามความเหมาะสมและยุติธรรม โดยบุคลากรเองก็มีความพอใจในการทำงานด้วย ประโยชน์จะเกิดขึ้นกับทั้งสถาบันและบุคลากรในการทำงาน ผู้นำประเภทนี้ถือว่าเป็นประเภทที่ต้อยตาง

ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา หมายถึง ผู้ดำรงตำแหน่ง ซึ่งมีหน้าที่เป็นผู้บริหารสูงสุดในการให้การศึกษาในสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม (มพขส.) สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 7 ได้แก่ ตำแหน่งครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ และผู้อำนวยการโรงเรียน

อาจารย์ หมายถึง ผู้ดำรงตำแหน่งที่เป็นผู้ปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา ในโรงเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม (มพขส.) สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 7 ได้แก่ ตำแหน่งครูและอาจารย์

ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย

ผลของการวิจัยครั้งนี้จะให้ประโยชน์ ดังนี้

1. เพื่อให้ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม (มพขส.) ได้ทราบถึงแบบภาวะผู้นำของตนที่แสดงออกมาตามความคิดเห็นของตน และตามความคิดเห็นของอาจารย์ว่าเป็นอย่างไร เพื่อหาทางปรับปรุงแก้ไขตนเองให้เหมาะสมยิ่งขึ้น
2. เพื่อเสนอแนะต่อกรมเจ้าสังกัดในการแสวงหาวิธีการพัฒนาผู้บริหารใหม่แบบภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพ

วิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างประชากร

ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยบุคลากร 2 กลุ่ม โดยใช้ตารางของ เครจซี่ และมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970)

1. กลุ่มผู้บริหารโรงเรียน ได้แก่ กลุ่มตัวอย่างที่เป็น ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ และ ผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต (มพขส.) สังกัดกรมสามัญศึกษา เขต การศึกษา 7 จากจำนวนผู้บริหารทั้งหมด 102 คน ได้จำนวนตัวอย่างประชากร 86 คน
2. กลุ่มอาจารย์ ได้แก่ กลุ่มตัวอย่างที่เป็น ครู - อาจารย์ ที่ปฏิบัติการสอนอยู่ในโรงเรียนที่สุ่มตัวอย่างผู้บริหารได้ จากจำนวนอาจารย์ทั้งหมด 1,835 คน ได้จำนวน ตัวอย่างประชากร 320 คน

รวมจำนวนตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยทั้ง 2 กลุ่ม 406 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถามของ กสานต์ วมิชชานนท์ (2529) ซึ่ง กสานต์ วมิชชานนท์ ได้ให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 15 คน ตรวจสอบความตรง (Validity) และนำไปทดลองใช้ (Try Out) เพื่อหาค่าเที่ยง (Reliability) ได้ค่า ความเที่ยงเท่ากับ .80

แบบสอบถามมี 2 ชุด ที่มีลักษณะเดียวกัน แต่ละชุดแบ่งออกเป็น 2 ตอน

ชุดที่ 1 สำหรับผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม

ชุดที่ 2 สำหรับอาจารย์ ได้แก่ ผู้ปฏิบัติการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม

แบบสอบถามทั้ง 2 ชุด แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับสภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ในเรื่อง เพศ อายุ ระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งในสถานศึกษาปัจจุบัน และวิถีทางการศึกษา โดยใช้คำถาม แบบตรวจสอบ (Check List)

ตอนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับแบบภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียน 3 แบบ รวม

45 ข้อ ได้แก่

1.	ผู้นำที่ยึดสถาบันเป็นหลัก	15 ข้อ
2.	ผู้นำที่ยึดบุคคลเป็นหลัก	15 ข้อ
3.	ผู้นำที่ยึดการประสานประโยชน์เป็นหลัก	15 ข้อ

ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale)

โดยมีเกณฑ์ให้ผู้ตอบพิจารณา ดังนี้

0	หมายความว่า	พฤติกรรมภาวะผู้นำของผู้บริหารที่แสดงออกมาไม่มีปรากฏ
1	หมายความว่า	พฤติกรรมภาวะผู้นำของผู้บริหารที่แสดงออกมาให้เห็นน้อยที่สุดหรือไม่บ่อย
2	หมายความว่า	พฤติกรรมภาวะผู้นำของผู้บริหารที่แสดงออกมาให้เห็นน้อยหรือไม่บ่อย
3	หมายความว่า	พฤติกรรมภาวะผู้นำของผู้บริหารที่แสดงออกมาให้เห็นมากหรือไม่บ่อย
4	หมายความว่า	พฤติกรรมภาวะผู้นำของผู้บริหารที่แสดงออกมาให้เห็นมากที่สุดหรือไม่บ่อยที่สุด

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยส่งแบบสอบถาม ให้ผู้บริหารและอาจารย์ในโรงเรียนมัธยมศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม (มพขส.) เขตการศึกษา 7 ทางไปรษณีย์ เมื่อได้แบบสอบถามคืนมาทั้งหมดแล้วจึงนำมาวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งผู้บริหารและอาจารย์ จะทำการวิเคราะห์โดยหาค่าความถี่ และค่าร้อยละ

2. ข้อมูลตอนที่ 2 ที่เกี่ยวกับแบบภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม (มพชส.) ในด้านต่าง ๆ วิเคราะห์โดยหาค่าเฉลี่ยมัธยเลขคณิต ($\bar{X}$) และค่า ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

3. ข้อมูลจากตอนที่ 2 ที่เกี่ยวกับแบบภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม (มพชส.) ด้านต่างๆ ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน และอาจารย์ จะนำมาเปรียบเทียบความคิดเห็นวิเคราะห์โดยการทดสอบค่าที (t-test)

ลำดับขั้นในการเสนอรายงานการวิจัย

บทที่ 1 ประกอบด้วยความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์ของการวิจัยสมมติฐานของการวิจัย ขอบเขตของการวิจัย ข้อจำกัดของการวิจัย ประโยชน์ของการวิจัย คำนิยามที่ใช้ในการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย และลำดับขั้นในการเสนอรายงานการวิจัย

บทที่ 2 เสนอเอกสารวรรณคดีและงานที่เกี่ยวข้อง กล่าวถึงความหมายของภาวะผู้นำ บทบาทหน้าที่ของผู้นำ คุณลักษณะและคุณสมบัติของผู้นำ พฤติกรรมและแบบภาวะผู้นำ และผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บทที่ 3 เสนอวิธีการวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูล กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัย สมมติฐานของการวิจัย กลุ่มตัวอย่างประชากร เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การสร้างแบบสอบถาม การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิจัย

บทที่ 4 การเสนอและวิเคราะห์ข้อมูล โดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่ามัธยเลขคณิต ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และเปรียบเทียบภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและอาจารย์

บทที่ 5 เสนอสรุปผลการวิจัย การอภิปรายและข้อเสนอแนะ ตลอดจนข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

ภาคผนวก ประกอบด้วย รายชื่อโรงเรียนมัธยมศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม (มพชส.) สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 7 หนังสือขอความร่วมมือในการวิจัยแบบสอบถามเพื่อการวิจัย และประวัติของผู้วิจัย